

32 עונות
2016-2015

אמנות השיר

הקאמרטה הישראלית ירושלים

מייסד ומנהל מוסיקלי: אבנר בירון
יועץ: יוסף ברדנשוילי

חברי התזמורת

כינור ראשון	כינור שני	ויולה	צ'לו	חליל	בסון
מתן דגן*	אטיין מנרי*	מיכאל פלסקוב*	צבי אורליאנסקי*	אסתי רופא*	מאוריצי פאז*
נטשה שר*	אדוארד רזניק**	דורון אלפרין	מרינה כץ*		קריסטיונס גריגס
כרמלה ליימן**	אומרי צח	בוריס רימר	אלכסנדר סינלניקוב**	אבוב	
דניס ג'רסי	מיכאל קונצביץ'	אנדריי שפליניקוב	קונטרבס	מוקי זוהר*	קן יער
רומן יוסופוב	קן שושני		דמיטרי רוזנצוויג*	אורי מירז	אלון ראובן*
הדס פבריקנט			אלכסנדר אוסיפנקו		רות ורון
סופיה קירסנובה					טימפני
					קן פנפיומן־זהבי*

נגנים אורחים: רות רון, נעמה נוימן, שירי סיוון, חליל; איליה שוורץ, עידו אזרד, קלרינט; איריס יורטנר, צ'לו

חברי העמותה וחברי הוועד המנהל

פרופ' רות ארנון*, יו"ר	יצחק אלרון*	רו"ח תלמה ברבשקנולר	אילן דה פריס*	פרופ' שמואל קבילי
אבנר אזולאי*	פרופ' שלמה בידרמן	פרופ' בני גיגר*	רוברט דרייק	רו"ח רענן קופ*
יעקב אייזנר*	ד"ר יורם בלשר*	עו"ד יאיר גרין*	פרופ' משה הדני*	פרופ' אורי קרשון
ד"ר חנן אלון	פרופ' אבי בן בסט*	אפרת וימן גרשוני*	ניסים לוי	ברוך שלו*
			פרופ' מנחם פיש*	דב שפיר

הצוות האדמיניסטרטיבי

מנהל כללי: בן ציון שירה	מנהלת שיווק: תמר אומנסקי	מנהל במה: ואלרי אקסיונוב
מנהל אדמיניסטרטיבי: מיכאל קונצביץ'	מנהלת מכירות: דגן פדר	יועץ משפטי: עו"ד עמי פולמן
מפיק וספרן: דן דויטש	מכירות: מרים רסקין	הנהלת חשבונות: שרית יצחקי

מחלקת מנויים: 1-700-55-2000 / בימים א'-ה' 09:00-17:00

משרד התזמורת: רח' ההגנה 13, הגבעה הצרפתית, ירושלים / טל: 02-5020503 / פקס: 02-5020504

כתובתנו באינטרנט: www.jcamerata.com / אימייל: info@jcamerata.com

התזמורת נתמכת על ידי: משרד התרבות והספורט | עיריית ירושלים, האגף לתרבות ומסתייעת בתורמים שונים.

32
עונה
2016-2015

אמנות השיר

תל אביב / מוזיאון תל אביב לאמנות

יום ו', 1.4.16 בשעה 13:00
מוצ"ש, 2.4.16 בשעה 20:00
יום א', 3.4.16 בשעה 20:00

רחובות / מכון ויצמן למדע, אולם ויקס

יום ב', 4.4.16 בשעה 20:00

ירושלים / תיאטרון ירושלים, אולם הנרי קראון

יום ג', 5.4.16 בשעה 20:00

כתיבת התוכנייה בני הנדל עיצוב חגית מימון

דניאל רייסקין מנצח (הולנד)
ג'ניפר פראנס סופרן (בריטניה)
קלמנס זנדר בריטון (אוסטריה)

גבריאל פורה (1845-1924)

שישה שירים

עיבוד לסופרן ולתזמורת קאמרית: מורן מגן

פרנץ שוברט (1797-1828)

שבעה שירים

עיבוד לבריטון ולתזמורת קאמרית: מקס רגר

הפסקה

רוברט שומאן (1810-1856)

שישה שירים

עיבוד לסופרן ולתזמורת כלי קשת:

אריקרט ריימן

יוהנס ברהמס (1833-1897)

סרנדה מס' 2 אופוס 16 בלה מז'ור

המנצח הבינלאומי דניאל רייסקין גדל בלנינגרד שבברית המועצות. כבנו של מוסיקולוג, נחשף למוסיקה מגיל צעיר, ואת ראשית חינוכו קיבל בנגינת ויולה. לימים פנה אל הניצוח, וזכה בתחום זה להדרכת מנצחים ידועי שם, כגון הרוסי וולדֶמֶר גלסון, הלטבי מָריס ינסונס, האסטוני נְמֶה יֶרווי, הפיני יוֹרְמָה פֶּנוּלה והקרוואטי מֵילֵן הוֹרְנֵט.

במלאת לו 20 עזב את ברית המועצות, המשיך בלימודיו באמסטרדם ובפרייבורג ובו בזמן פיתח קריירה של ויולן סולן ונגן בהרכבים קאמריים בכל רחבי אירופה. אט־אט הפך הניצוח לעיסוקו המרכזי. זה כעשור הוא מכהן כמנצח הראשי של הפילהרמונית הממלכתית הוותיקה* של חבל הריין בקוֹפֶלְנֶץ ושל התזמורת הפילהרמונית ע"ש רובינשטיין בלודז'.

לצד עבודתו עם שתי תזמורות אלה, הוא מנצח אורח של תזמורות רבות: הפילהרמוניות של הנובר, וירטמברג, יֶנָה, שטוטגרט, מרסיי, פראג, ברטיסלבה, בלגרד, זגרב, ורשה, קרקוב, בואנוס איירס ושנחאי, הסימפוניות של בְּרוּז', דיסלדורף, ליובליאנה, מְלֶמֶה, חיפה, טנריף, מקסיקו והונג קונג, תזמורת מרינסקי בסנט פטרבורג, התזמורת הממלכתית הרוסית החדשה במוסקבה, הממלכתית ההולנדית, הממלכתית האסטונית, הלאומית של ליון, תזמורת המוֹצָרְטָאום בזלצבורג, תזמורת טוֹנְקִינְסְטֶלְר בוינה ועוד.

במסגרת הופעותיו כוויולן וכמנצח עבד רייסקין במחיצתם של אמנים רבי־מוניטין, ובהם הפסנתרנים לנג לנג, איוו פוגורליץ' ואלכסיי ליובימוב, הצ'לנים מישה מייסקי ונטליה גוטמן, הכנרים שלמה מינץ, חגי שחם ומידורי, הכנרים־זיוולנים יוליאן רחלין ויאנין ינסן ונגני הקלרינט מרטין פֶּרְסֶט וקארי קְרִיקו.

בעשור האחרון הקליט רייסקין יותר מתריסר תקליטורים, בין היתר את **הסימפוניה הרביעית של מאהלר** עם הפילהרמונית הממלכתית של חבל הריין בשנת 2007, ובאותה השנה – **יצירות של וייניבסקי, שימנובסקי ולוטוסלבסקי** עם הפילהרמונית של וְרוֹפֶלְב. ב-2008 הקליט **יצירות של היידן, ברהמס, שנברג ובֶרְיו** עם הפילהרמונית הממלכתית של חבל הריין, ועם אותה התזמורת הקליט ב-2009 **יצירות של מנדלסון, שומאן וברוך**. ב-2010 הקליט **יצירות של דבוֹז'אק** ובשנת 2011 – **סימפוניות של ברהמס** ואת **הרביעית של שוסטקוביץ'**. בשנת 2013 הקליט את **"ישעיהו הנביא"** ואת **"תהילים"** מאת המלחין הפולני־צרפתי **אלכסנדר טֶנְסֶמָן** עם הפילהרמונית ע"ש רובינשטיין בלודז', ועם אותה התזמורת הקליט ב-2014 **יצירות קוליות של לוטוסלבסקי**. בשנת 2015 הקליט את **השלישית של מאהלר** עם הפילהרמונית הממלכתית של חבל הריין.

זאת הופעתו הראשונה של מאסטר רייסקין עם הקאמרטה.

*הוקמה בשנת 1654

מ בקר ה"קוריאָר" הווינאי כתב: "קלמנס זנדר בדרך לקריירה בינלאומית. בתקליטורו "הטוחנת היפה" הוא שר [את שוברט] פשוט לכאורה, אך רגש פנימי והבנה מעמיקה מסתתרים בשירתו". זנדר החל את דרכו המוסיקלית במקהלת הנערים "סנט פלוריאן" באוסטריה עילית. לצד לימודים באוניברסיטה הווינאית למוסיקה, השתלם בכיתות אמן של תומאס המפסון, גונדולה ינוביץ ופרופ' הרטמוט הול (Höll). עם תום לימודיו זכה בשורת פרסים בהתמודדויות בינלאומיות: תחרות רוברט שומאן בצוויקאו (2000), תחרות אדה סארי בנוביסונץ' (2001), תחרות הליד של דן בוס (2002) ותחרות פרסי ריכרד טאובר בלונדון.

הקריירה הבינלאומית שמנבא ה"קוריאָר" בעצם כבר כאן: **אורטוריית חג המולד של באך ושבעת החטאים של וייל עם תזמורת טונקינסטלר בפסטיבל גרפנג, המיסה הגדולה של מוצרט בפסטיבל זלצבורג, משיח ויהודה המכבי של הנדל ומתאוס פסיון של באך בקונצרט האוס בווינה, כרמינה בוראנה של אורף וליל ולפּוֹרְגִיס הראשון של מנדלסון במוזיקפּרין בווינה, הרקוויאם של פורה בפילהרמוני ברלין ובגוונדהאוס בלייפציג, התשיעית של בטהובן בפסטיבל ורשה והרקוויאם הגרמני של ברהמס עם תזמורת תאגיד השידור הספרדי.**

זאת הופעתו הראשונה עם הקאמרה.

ב ימים אלה נבחרה ג'ניפר פראנס הבריטית בידי קוראי הטיימס וקהל הסאות' בנק של לונדון כמועמדת לפרס האופרה של 2016, בעבור גילום לאוֹרֵטָה בג'אני סקיקי של פוצ'יני, דְלִינְדָה באַרְיוֹדֶנְטָה של הנדל וטיסה מאת ג'ונתן דאב. בחירה זו ממשיכה את אבחנת כתב העת המקוון Seen and Heard International ב-2014: "איכות ההגשה של ג'ניפר פראנס, גון קולה והפיסוק המצוין, מסמנים אותה ככוכב עולה!" ב-2014 זכתה ג'ניפר בשני מענקים - מאופרת גרסינגטון ומן הקרן ע"ש קתלין פרייר.

ג'ניפר גילמה באחרונה את אַסְמֶרְלֶדָה בהכלה המכורה של סמטנה באופרה נורת' בלידס ודֶסְפִינָה בכך עושות כולן של מוצרט באופרה הסקוטית בגלזגו. כמו כן הופיעה בֶטָה דָאום של ברוקנר עם תזמורת פילמוסיקה של אוניברסיטת אוקספורד ובמשיח של הנדל עם ה-Really Big Chorus ברויאל אלברט הול הלונדוני.

בעונה הקרובה תגלם ג'ניפר את סוזנה בנישואי פיגרו של מוצרט בגרסינגטון, את אֶדְלָה בהעטלף של יוהאן שטראוס באופרת הולנד פארק בלונדון ואת צְרְבִינְטָה באריאדנה בנקסוס של ריכרד שטראוס עם ה-Nederlandse Reisopera ההולנדית. היא תשיר **בשמינית של מאהלר עם תזמורת פילהרמוניה הלונדונית.**

זאת הופעתה הראשונה עם הקאמרה.

חושבים מוסיקה 4 / השיבה הנצחית

אבנר בירון מנצח
פרופ' שלמה בידרמן מרצה
עודד רייך בריטון

בטהובן / קטעים מן הסימפוניה השישית (הפסטורלית)
שוברט / שירים מתוך "מסע חורף"
הולסט / הפרק השני מתוך "סוויטת סנט פול"

האם צמיחה, התפתחות ויצירה אינם אלא מופעים חוזרים ונשנים של מה שכבר היה? האם צדק קהלת כשקבע כי "כָּבֵד הָיָה לְעֹלָמִים, אֲשֶׁר הָיָה מִלְפְּנֵינוּ"? על שאלת החזרה המעגלית וכמה מהופעותיה במוסיקה ובהגות. שלמה בידרמן הוא פרופסור אמריטוס בחוג לפילוסופיה באוניברסיטת תל אביב ונשיא המכללה האקדמית תל אביב-יפו.

ירושלים: תיאטרון ירושלים, אולם הנרי קראון

יום ו', 20.5.16 בשעה 11:00

רחובות: מכון ויצמן למדע, אולם ויקס

יום ג', 24.5.16 בשעה 16:30

תל אביב: מוזיאון תל אביב לאמנות, אולם אסיא

יום ו', 27.5.16 בשעה 11:00

ערב קיץ

מייקל אלכסנדר וילנס מנצח (ארה"ב)
רוזאן ואן סנדוויק מצ'רסופרן (הולנד)

היידן / הקנטטה אריאדנה בנקסוס
קודאי / ערב קיץ
יוהאן אדולף האסה / סלבה רג'ינה בלה מז'ור
ברטוק / דיברטימנטו לכלי קשת

תל אביב: מוזיאון תל אביב לאמנות

יום א', 1.5.16 בשעה 20:00

יום ו', 6.5.16 בשעה 13:00

מוצ"ש, 7.5.16 בשעה 21:00

ירושלים: תיאטרון ירושלים, אולם הנרי קראון

יום ג', 3.5.16 בשעה 20:00

רחובות: מכון ויצמן למדע, אולם ויקס

יום א', 8.5.16 בשעה 20:00

דוברי גרמנית ודוברי צרפתית התאחדו בעידן הרומנטי סביב אהבת השיר המולחן. מקבילו של הליד, מאחזם של מוצרט ומנדלסון, בטהובן וברהמס, שוברט ושומאן, כונה בצרפתית מלודי (mélodie), ובין גדולי הסוגה - ברליוז, שוסון, דביסי, פולֶנְק, ראול - בולט גבריאל פורה, המכונה גם שומאן הצרפתי.

פורה היה מלחין מוערך ומחנך נערץ. השפעות שומאן ושופן, שיצרו עדין בתקופת ילדותו, ניכרות ביצירותיו, אך אל האיטונאליות של שֶנְבֶּרְג, וֶבֶרן וֶבֶרְג בחר שלא להתחבר. מזגו המבקש הרמוניה לא הניח לו להרחיק לכת עד כדי כך. עם זה השתמש בדיסרמוניות מתונות ובאפקטים כרומטיים, ובכך היה למבשר הטכניקות של דביסי וראול, חבריו האימפרסיוניסטים.

המלחין הצעיר מורן מגן, שליקט מבחר מצומצם זה מכל קורפוס השירים של פורה ושזר אותו כאוצר מוזיאוני, מעיר: "שירי פורה אינטימיים ומעודנים, אך פורצי דרך בשפתם ההרמונית: ליווי הפסנתר רָצוּף אקורדים בני ארבעה וחמישה צלילים. לעומת זאת, מרקם הליווי קבוע לרוב וחזרתיות תבניתו מקלה על הֶשֶׁר. שילוב אלמנטים זה השפיע רבות על המוסיקה הפופולרית של המאה ה-20, ויש שיאמרו כי בשיריו הניח פורה את יסודות השפה ההרמונית של הג'אז".

פורה ינק את הסממנים המודרניסטיים ב"אֶקוּל נִיֶּדְרְמַאִיר" הפריסאי שבו למד ולימד. שם פגש מורה מבוגר ממנו בעשור, קמי סְן־סַאנס, שהפך די מהר לחברו.

סְן־סַאנס הנחיל לבית הספר ולגבריאל אהבה למוסיקה מודרנית, כלומר סטייה ממסורת הקלסיציזם של האסכולה הצרפתית הקוסמופוליטית, שדגלה בֶּהֶלְכָה קשיחה של אסור ומותר בהרמוניה. הגישה החדשה להלחנה תאמה גם ליברליזם כלפי התלמידים. על פורה המחנך, מורם של ראול, אוֹבֶר וֶאֶנְסֶקוּ, כותב המוסיקולוג פרונייה (Prunières): "הוא פיתח בין תלמידיו טעם טוב, רגישות להרמוניה, אהבה למלודיות פשוטות ולמודולציות צבעוניות, אך מעולם לא הנחיל להם מתכונים שיצמחו יצירות דומות לשלו". פורה הלחין מוסיקה לפסנתר ולבימה, מוסיקה קולית וכלית, קאמרית ודתית.

ששת שירי תכניתנו הולחנו מוקדם בקריירה של פורה. שיריו, כרוב יצירות הסוגה, נוצרו לקול ולפסנתר. בעיבוד שלפנינו קולה של זמרת הסופרן מלווה בחליל, אבוב, קלרינט, בסון, שתי קרנות וכלי קשת. "בעבורי שירי פורה הם מפסגות השיר האומנותי", אומר מגן. "יש בהם מלודיות נפלאות, ולכן נגנים אוהבים אותם, והם מבוצעים תדיר גם בביצוע כְּלִי בלבד ולא רק קולי. עם זה, ככסות לטקסט, יש בהם מתאם מוקפד בין צלילים למילים. האלמנטים המלודיים, ההרמוניים והריתמיים מצליחים ללכוד את תחושות המילים ואת הלכי רוחם, ולשקף את השתנותם לאורך השיר".

לששת השירים הקדים מגן **פתיחה כלית**, המבוססת על שיר בלי מילים שנכתב במקור לפסנתר. מוטיב מלודי חוזר בה בעיקשות, אך כשחש השומע כי תפס את המנגינה... היא מובלת למקום חדש.

השיר הראשון הוא דוגמה טובה לשימוש בתבנית ליווי המאירת את הטקסט: מוטיב הנדנדוד של כְּלִי השייט הגדולים ושל העריסות הקטנות מובע על ידי תבנית עיקשת, נְשֶׁבָה חוזרת שוב ושוב קפיצה אל צליל וחזרה אל קודמו. בעיבוד הדפוס מופיע בתחילה בכלי הקשת, אחר כך בכלי הנשיפה, ובסוף הוא שב אל כלי הקשת, בפיציקטו. **לשיר השני** מלודיה רבת תפניות המשתרעת על מנעד גדול. הליווי סטטי, אך ההרמוניות שלו עשירות וגדושות אקורדים צבעוניים בני ארבעה צלילים ויותר. אשר למתאם בין הצלילים למילים – כדאי לשים לב לצביעה המוסיקלית של מילים כגון "שחר", "אבוי", "נצנוצים" ו"חזור".

משקל שלושת השירים הבאים הוא 6/8. אך בזמן **שבשיר השלישי** תחושת אום־פֶּה־פה של ולס וינאי מלווה את סחרורו האין סופי של הפרפר, הרי **שבשיר הרביעי** אין הדבר כך, בזכות איטיותו. בשורותיו ארוכות־הנשימה מתרחשים מעברי מינור־מז'ור מפתיעים, ואם השיר שואל במרומז "היכולה אהבה לשרוד בעולם משתנה?" אקורד הסיום המז'ורי עונה ב"הן". **בשיר החמישי**, שבו מיקם ויקטור הוגו, בעזות־פנים מסוימת, אוהבים תאווי־חיים במוסד דתי חרב, המנגינה המז'ורית עולצת, קופצת וסוחפת, עד שנדמה כי קשה לזמרת לנשום. גם כאן תחושת הוואלס נשמרת, אך פחות מאשר בשיר השלישי. **בשיר האחרון** מנגינה מובילה פותחת ומגשרת בין חלקי השיר, והיא גם ליווי לזמרת. אוריינטליות השיר באה ליד ביטוי במילים יותר מאשר במוסיקה. אולי הבחורה מזרחית, אבל האהבה - צרפתית.

Entr'ouvraient leurs nues,
Splendeurs inconnues,
Lueurs divines entrevues...

Hélas! Hélas, triste réveil des songes!
Je t'appelle, ô nuit,
Rends-moi tes mensonges!
Reviens, reviens radieuse,
Reviens, ô nuit mystérieuse!

3. Le papillon et la fleur / Alegretto

Texte: Victor Hugo (1802-1885)
(comp. 1860/69)

La pauvre fleur disait au papillon céleste:
- Ne fuis pas!
Vois comme nos destins sont différents.
Je reste,
Tu t'en vas!

Pourtant nous nous aimons,
Nous vivons sans les hommes
Et loin d'eux,
Et nous nous ressemblons,
Et l'on dit que nous sommes
Fleurs tous deux!

Mais, hélas ! l'air t'emporte
Et la terre m'enchaîne.
Sort cruel!
Je voudrais embaumer ton vol
De mon haleine
Dans le ciel!

Mais non, tu vas trop loin!
Parmi des fleurs sans nombre
Vous fuyez,

פתיחה - מתוך "רומנסות בלי מילים" אופ' 17

1. העריסות

הטקסט: סולי פרודום (1839-1907)
עברית: בני הנדל

לְאֶרֶץ הַרְצִיף, הַסְפִּינֹת הַגְּדוֹלוֹת,
הַצְּפוֹת בְּנִמְל חֲרִישִׁית,
אֵינָן מִבְּחִינֹת כָּלֵל בְּעֵרִיסוֹת
שֶׁמְנַעֲנְעוֹת יְדֵיהֶן שֶׁל נָשִׁים.

אֲבָל בְּמֵהֲרָה יוֹם פְּרֻדָּה בּוֹא יָבוֹא,
בוֹ יִזְיְלוּ דְמָעוֹת הַנָּשִׁים,
וּגְבָרִים סִקְרָנִים יִצְאוּ בְּעֵרְבוֹ
לְתוֹר אֲפָקִים חֲדָשִׁים.

וּבַיּוֹם זֶה, הַסְפִּינֹת הַגְּדוֹלוֹת,
בְּשֵׁטֶן כָּבֵד הַרְחֵק מִבֵּיתָן,
יִחוּשׁוּ פְתָאוֹם כִּי נִמְשָׁךְ גּוֹפֵן
אֶל נִשְׁמַת עֵרִיסוֹת רְחוֹקוֹת.

2. בעקבות חלום

הטקסט: רומן בוסין (1830-1899)
עברית: בני הנדל

בְּתַנּוּמָה, כְּבִמְקָסֵם, צִלְמָךְ הִצְטִיר.
הָאֶשֶׁר נִחַלְמֵ לִי, תַעֲתוּעַ בּוֹעֵר;
עֵינַיךָ מִתְקוּבוֹ,
קוֹלְךָ מֵהַבְּהִיר,
זְרָחַת כְּרָקִיעַ
עַת שַׁחַר מֵאִיר.

בְּקֶרְאֶךָ לִי נִשְׁפָּטִי קִרְקַע מֵאַחוֹר
לְהִמָּרִיא וּלְנוֹס אֶתְךָ אֶל הָאוֹר;
בֵּין קִרְעֵי שָׁמַי רָקִיעַ,

Introduction - de Romances sans paroles op. 17 (comp. 1863)

1. Les Berceaux / Andante

Texte: Sully Prudhomme (1839-1907)
(comp. 1879)

Le long du quai, les grands vaisseaux,
Que la houle incline en silence,
Ne prennent pas garde aux berceaux,
Que la main des femmes balance.

Mais viendra le jour des adieux,
Car il faut que les femmes pleurent,
Et que les hommes curieux
Tentent les horizons qui leurrent!

Et ce jour-là les grands vaisseaux,
Fuyant le port qui diminue,
Sentent leur masse retenue
Par l'âme des lointains berceaux.

2. Après un rêve / Andantino

Texte: Romain Boussine (1830-1899)
(comp. 1877)

Dans un sommeil que charmait ton image.
Je rêvais le bonheur, ardent mirage;
Tes yeux était plus doux,
Ta voix pure et sonore,
Tu rayonnais comme un ciel
Éclairé par l'aurore.

Tu m'appelais et je quittais la terre,
Pour m'enfuir avec toi vers la lumière;
Les cieus pour nous,

וְאֲנִי עַל עֲמָדֵי עוֹמֵד
וְצוֹפָה בְּצִלֵי הַסּוֹבֵב
סָבִיב גְּבוּעוּלֵי הַצֵּר.

אֶתְּהָ עֵף, אֶתְּהָ שֵׁב,
מִתְעוֹפֵף אֵי-אֵן לְזָהָר, לְפִזֵּר נְגוּהוֹת.
וְאוֹתֵי מִדֵּי שָׁחַר
תִּמְצָא עוֹמֵד כְּאֵן,
מִכֶּסֶה בְּשִׁפְעֵי דְמַעוֹת.

כְּדֵי שְׂאֵהֲבֵתְנוּ תִּאֲרָךְ, מִלְכִּי,
יֹתֵר מִיּוֹם יוֹמִים,
מִה נְחוּץ, אוֹמֵר לָךְ:
שְׂרָשִׁים הַצֶּמַח כְּמוֹנֵי,
אוֹ לֵי תֵן שִׁתֵּי כְנָפַיִם,
כְּנָפַיִם כְּשִׁלְךָ!

4. על שפת המים

הטקסט: סולי פרודום
עברית: בני הנדל

לְשֹׁבֵת עַל גְּדַת פֶּלַג זֹרֵם,
בְּשָׁנִים,
וְלִרְאוֹתוֹ חוֹלֵף,
לְשֹׁבֵת יִחְדוּ, בְּעֵבוֹר עֵב בְּשָׁמַיִם,
וְלִרְאוֹתוֹ מֵרַחֵף,

אִם עַל גַּג הַרְחֵק אֶרְבֵּה תִּעֲשֶׂן,
אֶת הָעֵשֶׂן לִרְאוֹת,
אִם פְּרִיחָה בְּסִבְיָה נִיחוּחָה תִּתֵּן,
אֶת הַנִּיחוּחַ לְקַלֵּט,

לְרַגְלֵי עֶרְבָה,
שֵׁם פֶּלַג רוֹחֵשׁ,
לְשִׁמְעַת אֶת פִּכְפוּכּוֹ,
לֹא לְחוּשׁ כֵּל עוֹד הַחֲלוּם מִתְרַחֵשׁ,
אֶת זְמַנּוֹ וְאֶת מִשְׁכּוֹ,

Et moi je reste seule
À voir tourner mon ombre
A mes pieds.

Tu fuis, puis tu reviens;
Puis tu t'en vas encore luire ailleurs.
Aussi me trouves-tu
Toujours à chaque aurore
Toute en pleurs!

Oh! pour que notre amour
Coule des jours fidèles,
Ô mon roi,
Prends comme moi racine,
Ou donne-moi des ailes
Comme à toi!

4. Au bord de l'eau / Andante

Texte: Sully Prudhomme
(comp. 1875)

S'asseoir tous deux au bord
Du flot qui passe,
Le voir passer,
Tous deux s'il glisse un nuage en l'espace,
Le voir glisser,

À l'horizon s'il fume un toit de chaume
Le voir fumer,
Aux alentours si quelque fleur embaume
S'en embaumer,

Entendre au pied
Du saule où l'eau murmure
L'eau murmurer,
Ne pas sentir tant que ce rêve dure
Le temps durer.

נִרְאוּ לִי יָפִים
זְהָרֵי פְּלָאִים,
נִצְנֻצִים חֲטוּפִים.

אֲבוּי, יִקְיֶצֶה הַמִּדְכָּאֵת אֶת הַלֵּב,
הוּי, לִילָה אֶפֶל,
תִּעֲתוּעֵי נֹא הַשֵּׁב!
חֲזָרִינָא, זוֹהָרֵת, וְשׁוֹבֵי אֵלַי,
חֲזוֹר, מִסְתוֹרֵי, הָאֶפּוֹף בְּלִילֵי!

3. הפרפר והפרח

הטקסט: ויקטור אוגו (1885-1802)
עברית: בני הנדל

שֶׁחַ פָּרַח לְפָרְפֵר שֶׁסָּבַב לוֹ וְעָף:
אֵל תִּמְלֵט!

רְאֵה גּוֹרְלוֹתֵינוּ מִה שׁוֹנִים.

אֲנִי נָצַב,

אֶתְּהָ מְשׁוּטֵט!

עַם זֶה יֵשׁ אֶהְבֶּה בֵּינֵינוּ,
שְׂנֵינֵנוּ חַיִּים בְּלֵי בְּנֵי-אָדָם,
וְהִרְחַק מֵהֶם בּוֹרְחִים,
וְאֲנִי מְאוֹד דּוֹמִים.
הֵן זֶה הַשֵּׁם אֲשֶׁר זָכִינוּ מִיָּדָם:
"שְׂנֵיכֶם מִיְּנֵי פְּרָחִים!"

אֶף אֲבוּי, נוֹשְׂאֵת אוֹתְךָ רוּחַ,
וְאוֹתֵי מִצְמִיתָה אֲדַמָּה.

גּוֹרְלֵ אֵיִם!

מִה רְצִיטֵי עוֹפֵף לְהַקִּיף
בְּנִשְׁימַת בְּשָׁמֵי הַנְּעִימָה
בְּמָרוֹם!

אֶף לֹא, הַרְחַקְתְּ מִדֵּי,
בֵּין פְּרָחִים אֵין-סֶפֶר תִּרְחַף
תִּעוֹפֵף כְּכֹל פְּרָפֵר,

[Seuls tous deux... De cœurs sombres]

On effeuille des jasmins
Sur la pierre,
Où l'abbesse joint les mains
En prière.

On se cherche, on se poursuit,
On sent croître
Ton aube, amour, dans la nuit
Du vieux cloître.

On s'en va se becquetant,
On s'adore,
On s'embrasse à chaque instants,
Puis encore,

Sous les piliers, les arceaux,
Et les marbres.
C'est l'histoire des oiseaux
Dans les arbres.

6. Les Roses d'Ispahan / Andantino

Texte: Charles Leconte de Lisle
(1818–1894)
(comp. 1884)

Les roses d'Ispahan
Dans leur gaîne de mousse,
Les jasmines de Moussoul,
Les fleurs de l'oranger
Ont un parfum moins frais,
Ont une odeur moins douce,
O blanche Leïla!
Que ton souffle léger.

רק זאת: כל רגש אחר לְבַטֵּל,
מְלַבֵּד אֶהְבָּה זֶה אֶל זֶה וְחֻבָּה;
לֹא לְחֹשׁ אֶת צְרוּת הַתְּבַל,
לְהַתְעַלֵּם מִתְבַּל רְבָה,

לְבַד בְּיַחַד,
נוֹכַח חֶלֶד כֹּלֵה,
לְאַהֵב בְּלִי תִכְלָה,
לְהִתְמַיֵּד לְאַהֵב,
נוֹכַח כָּל הַחוֹלֵף,
בְּסוּף כְּמוֹ בְּתַחֲלֵה!

5. בתוך חורבות מנזר (1869)

טקסט: ויקטור הוגו
עברית: בני הנדל

לְבַד בְּיַחַד, נִלְהֵבִים, שָׁרִים!
אוֹהֲבִים עַד אֶבְדֵן הַכָּרָה;
אֶת זְרָעֵי הָאֵבִיב מְלַקְטִים וְאוֹגְרִים
זְרָעִים שֶׁהָאֵל זָרַע,

אֵלוֹ צְהָלוֹת סוּעָרוֹת
כְּאֵן בֵּין צִלְלִים נוֹשָׁנִים,
בוֹ חֵיוֹ דְּמִיּוֹת חִירוֹת
וְלְבָבוֹת עֵגוּמִים לְפָנִים.

הֵם נִשְׂאוּ אֶךְ לְפָנֵי שְׁעוֹת.
הֵם חוֹלְקִים זֶה עִם זֶה, עַל כֵּן,
צִלְלֵי שְׂמֻחָה וְקִרְיָאוֹת
שֶׁל רוֹב אֶהְבָּה וְחֵן.

הִדִּיהֶם מִתְעַרְבִים בְּרוּחַ
מְרִטִיטָה וְקִרָה!
אֶת עֲלִיצוֹתָם אֶפְלַת הַמְּנַזֵּר
מְגַבְּרָה!

Mais n'apportant de passion profonde
Qu'à s'adorer,
Sans nul souci des querelles du monde
Les ignorer;

Et seuls tous deux
Devant tout ce qui lasse
Sans se lasser,
Sentir l'amour
Devant tout ce qui passe
Ne point passer!

5. Dans les ruines d'une abbaye / Alegretto

Texte: Victor Hugo
(comp. 1869)

Seuls tous deux, ravis, chantants!
Comme on s'aime;
Comme on cueille le printemps
Que Dieu sème,

Quels rires étincelants
Dans ces ombres
Jadis pleines de fronts blancs,
De cœurs sombres.

On est tout frais mariés.
On s'envoie
Les charmants cris variés
De la joie.

Frais échos mêlés au vent
qui frissonne!
Gaîté que le noir couvent
Assaisonne!

גון פיך כאלמג
וּצְחֹקְךָ כְּצִרְיָהָ,
צָלִילוּ מֶה נְעִים!
בְּהִרְבֵּה הוּא מְתוֹק
מְרוּחַ לוֹטֵף
עַץ הָדָר בְּפִרְיָהָ,
אוּ צִיּוֹץ שֶׁל צְפוּר
עַל אֲמִיר יִרְקָ.

הוּ לֵילָה!
מֵאֲז שֶׁבְּמַחֹל בְּרִיָּהָ
נִטְשׂוּ הַנְּשִׁיקוֹת
אֶת פִּיךָ הַמְּתוֹק,
אֲבָד נִיחוּחוֹ
עַץ הָדָר בְּפִרְיָהָ,
תְּפִלִּים הוֹרְדִים
בְּנִדְנָם הִירְקָ.

חֲבַתְךָ רַעֲנָנָה,
כְּפַרְפֵּר בְּפִרְיָהָ,
אֶל לְבִי נָא הַשִּׁיבִי
בְּרִחְףֵי מְתוֹק,
יָשׁוּב כֵּן הַרִיחַ
אֶל עַץ הָהָדָר,
אֶל וְרֵדֵי אִיסְפָּהָן
בְּנִדְנָם הִירְקָ.

Ta lèvre est de corail,
Et ton rire léger
Sonne mieux que l'eau vive
Et d'une voix plus douce,
Mieux que le vent
Joyeux qui berce l'oranger,
Mieux que l'oiseau qui chante au bord
D'un nid de mousse.

O Leïlah!
Depuis que de leur vol léger
Tous les baisers
Ont fui de ta lèvre si douce,
Il n'est plus de parfum
Dans le pale oranger,
Ni de céleste arôme
Aux roses dans leur mousse.

Oh! que ton jeune amour,
Ce papillon léger,
Revienne vers mon coeur
D'une aile prompte et douce,
Et qu'il parfume
Encore la fleur de l'oranger,
Les roses d'Ispahan
Dans leur gaine de mousse.

[לְבַד בְּיַחַד... קוֹדְרִים, עֲגוּמִים]

הֵם פּוֹרְמִים פְּרָחֵי יְסָמִין
עַל אֶדְן מְסָלֵעַ,
שֶׁשֶׁם אִם מְנַזֵּר, לְפָנִים,
שְׁלָבָה יְדִיָּה בְּתַפְלָה.

הֵם אֲצִים, מְשׁוֹחֲקִים בְּמִשׁוּבָה,
חֲשִׁים אֵיךְ בְּלִיל נִטְעַן
שֶׁחָרַם בְּמִלּוּא אֶהְבָּה,
בְּמִנְזֵר זֶה הַנוֹשֵׁן.

הֵם נוֹשְׁקִים זֶה אֶת זֶה,
בְּשֶׁלֶהוּב,
הֵם חוֹבְקִים זֶה אֶת זֶה,
שׁוֹב וְשׁוֹב,

בֵּין קֶשֶׁת, עַמּוּד וְאֶשְׁנָב
כֶּכָה הֵם עוֹלְצִים.
מִמֶּשׁ כֶּשֶׁנִי בְּנֵי כֶּנֶף
הַדְרִים בְּצִמְרוֹת עֲצִים.

6. הוורדים של איספהאן
הטקסט: שארל לקונט דה ליל
(1894-1818)
עברית: בני הנדל

וְרֵדֵי אִיסְפָּהָן
בְּנִדְנָם הִירְקָ,
יְסָמִין שֶׁל מוּסוּל,
עַץ הָדָר בְּפִרְיָהָ,
מֶה דָל נִיחוּחָם
מוֹל רִיחָה הַמְּתוֹק
שֶׁל נְשִׁימָתְךָ,
הוּ לֵילָה הַצֶּחָה.

במלאת לשוברט חמש, החל ללמוד נגינת כינור ותיאוריה מאביו, נגינת פסנתר מאחיו ושירה ונגינת אורגן ממנצח מקהלה כנסייתית לא הרחק מביתם הווינאי. משהוסיף ליכולותיו גם נגינת ויולה, היה לחלק מרביעיית שוברט, שבה ניגנו אָחיו איגנץ ופרדיננד בכינור, אביו תאודור בצ'לו והוא, פרנץ־פטר, בוויולה.

בסתיו 1808 התקבל למקהלת חצר הקיסר, בזכות הצלחתו במבחן הכניסה אצל לא אחר מאשר אנטוניו סליירי. בה בעת התקבל לפנימיית החצר, ובה השתכללו עוד יכולותיו. שם גם קנה לו את רוב חבריו שליווהו לאורך חייו והיו עמיתיו ליצירה, קהלו האוהד ושותפיו לזלילה ולסביאה. על התבלטותו בימי הפנימייה כתב לימים חברו הטוב יוזף פון שְפֵאוֹן, כי כשביקש סליירי ממורה ההלחנה וְנֶצֶל רוֹזֵיץֶקָה ללמד את שוברט נגינת צ'מבלו, הכריז המורה בתום השיעור השני: "אני לילד הזה לא אוכל לתרום דבר. הוא כבר קיבל הכל מאלוהים". קפלמייסטר סליירי עצמו נטל את שוברט תחת חסותו ולימד אותו הלחנה במעונו.

לרגל השמעת לקט השירים בקונצרט זה, נשוב לרגע לפון שְפֵאוֹן, המתאר כיצד הוא והמשורר מִיְהוּפֶר* מצאו יום אחד את שוברט בן 18- קורא בלחיים סמוקות את שירו של גתה "שר היער": "אחרי שצעד בחדר בהתרגשות רבה אנה ואנה, התיישב, נטל קולמוס ונייר, ותוך דקות הייתה הפרטיטורה גמורה. בערב, סביב פסנתר הפנימייה, שמענו את השיר לראשונה, וההתלהבות הרקיעה שחקים. לכמה תלמידים הייתה טענה לדיסוננס

אחד שחזר שוב ושוב, אבל רוֹזֵיץֶקָה הזקן הסביר בסבלנות, בנגנו את האקורד הדיסוננטי על המקלדת, כמה הוא תואם לטקסט בכל מופעיו".

בראשית המאה העשרים בחר המלחין מקס רָגֶר (1873-1916) כמה שירי שוברט, והמיר בהם את הפסנתר בתזמורת: חליל, אבוב, בסון, צמדי קלרינטים וקרנות, טימפני וכלי קשת. את הלקט פותחים שני שירים דרמטיים ושניים דרמטיים נועלים; בשלושת השירים שבתוֹן - שלום, שלוה והשלמה.

בשר היער בחר שוברט באיבועים סוערים כדי להביע את הדהרה המוטרפת והלא אחראית של אב ובנו באישון ליל, את בעת הנער ואת דאגת האב. פסנתרנים עומדים אך בקושי במהירות הנגינה מבלי להשמיט תו פה, תו שם. רגר מסר את "דהירת הבעתה" המתעצמת לידי אנסמבל קשתנים. טובים הרבים מן האחד. ובהמשך, כששֹׁר היער מעמיס פיתוי על גב פיתוי, חליל העיבוד ממתיק את שיחו.

השיר **ממנון** מרגיע באיטיותו, אך ממשיך להתנהל במחשכים, לנוכח חומת "אֶדִילִיל", כערפל של השיר הקודם. בשני השירים מוות הוא הגאולה מְסַעַר, שם - ממשו ונפשי, כאן נפשי בלבד. גאולה מתוקה יותר, בחיי הכאן והעכשיו, מובעת **באל המוסיקה**, המסומן "מודרטו". **בשיר לחג כל הנשמות**, המסומן "איטי וחמור־סבר", הגאולה היא שלווה נצח של דרי מרום. את **שירו של זקן**, שיר איטי וחגיגי, הלחין שוברט בהיותו בן 26. האם היה המשורר זקן בהרבה בזמן

ההוא? ממש לא - בן 35. נראה כאילו שיר זה הוא האופטימי בלקט, אך יש לשים לב למהלך הרומנטי שבסופו: גם אם בלב הזקן זמיר עדיין מזמר, המסר אסקפיסטי: מן העולם בָּרַח! בחלום בָּטַח!

אסירי טרטרוס מחזיר אותנו אל הקושי, האופל והסער של "שר היער". במשיכות קשת תזזיתיות המדמות את רטינת המים, משובצות רפליקות קרנות המנבאות את קריאת ה-Ach (אויה). או אז, ב"שמעו!" המכונן, הטמפו מתגבר לאלגרו, והאסירים המסכנים ניבטים אלינו מְנַצֵּחַם הטראגי, כלואים כבקר־חַד. האם השיר סטטי? לא דווקא. הדרמה מתרחשת באמצעות חילופי מפעם, מרקם ודינמיקה שמשנה שוברט לאורך שלושת הבתים. גם חזרות על מילים ופראזות מגבירות את המתח. כרומטיות חוזרת צובעת את השיר באישקט ובאינחת.

בניגוד לקודמיו, **פרומתאוס** אינו ממושקל ואינו מחורז. וכפי שגתה מורד בו בחוקי המשקל הפואטי, שוברט מורד בו בחוקי ההלחנה הנהוגים בידו בדרך כלל. זהו מונולוג דרמטי המשנה צורה מדי שורה. כבר חמש תיבות האקדמה מדדות מסולם לסולם. והשיר עשוי פרקים: שבעה בסך הכל, עם שהייה (פְּרִמְטָה) בין כל שניים. כמה מן הפרקים מביעים כעס, כמה - ליריות מעושה ואירונית, ואחד - ליריות אמיתית וכנה. הסוף אסרטיבי. יש מי שקרא לאוסף פרקי הרציטטיב והאריזוז האלה לא שיר אלא מיניאורטוריה.

*מחבר טקסט השיר "ממנון".

1. שר היער

שוברט ד' 328

הטקסט: יוהאן וולפגנג פון גתה (1749-1832)
עברית: אמיר אור ואריאל הירשפלד

מי דוהר מאַחר דרף לילה וסער?
זה האב דוהר ועמו הנער.
לדו מצנף מתחת זרועו,
הוא אוחז בו לבטח, מחם את בשרו.

«מה מחויר את פניך, בני שלי?»
«הלא תראה את שר היער, אבי?
שר היער, עם כתר וזנבו מטלטל?»
«בני שלי, זהו פס ערפל.»

“ילד נחמד, בואנא אצלי,
משחקים אשחק אתך להפליא,
שם על גדת הנהר יש זרים של פרחים
ולאמא שלי יש פרחים זהובים.”

«אבא, אבא, האמנם לא תשמע
מה לוחש שר היער אלי בדממה?»
«היה שקט, ילדי, ונוח;
בעלי השלכת מאושת הרוח.»

“ילד טוב, הן תבוא ונלכה?
בנותי היפות מחכות רק לך,
את מחול הלילה בנותי תחוללנה
תשרנה, תרקדנה, ואותך תערסלנה.”

«אבא, אבא, אינך מסתפל?
שם בנות שר היער במקום האפל?»
«בני שלי, אני רואה זאת ברורות:
כך זורחות הערבות הזקנות, אפורות.»

1. Der Erlkönig

Schubert D. 328

Text: Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832)
(komp. 1815)

Wer reitet so spät durch Nacht und Wind?
Es ist der Vater mit seinem Kind;
Er hat den Knaben wohl in dem Arm,
Er faßt ihn sicher, er hält ihn warm.

«Mein Sohn, was birgst du so bang dein Gesicht?»
«Siehst, Vater, du den Erlkönig nicht?
Den Erlenkönig mit Kron' und Schweif?»
«Mein Sohn, es ist ein Nebelstreif.»

“Du liebes Kind, komm, geh mit mir!
Gar schöne Spiele spiel ich mit dir;
Manch bunte Blumen sind an dem Strand,
Meine Mutter hat manch gülden Gewand.”

«Mein Vater, mein Vater, und hörest du nicht,
Was Erlenkönig mir leise verspricht?»
«Sei ruhig, bleibe ruhig, mein Kind:
In dürren Blättern säuselt der Wind.»

“Willst, feiner Knabe, du mit mir gehn?
Meine Töchter sollen dich warten schön;
Meine Töchter führen den nächtlichen Reihn
Und wiegen und tanzen und singen dich ein.”

«Mein Vater, mein Vater, und siehst du nicht dort
Erlkönigs Töchter am düstern Ort?»
«Mein Sohn, mein Sohn, ich seh es genau:
Es scheinen die alten Weiden so grau.»

”אַהֲבָתִיךָ, דְמוּתְךָ לִי קוֹסְמֶת כָּל כֶּן,
אִם לְבֹא לֹא תִיאוֹת, בְּכַח אֶקְחוּ!”
«אַבָּא, אַבָּא, הוּא אוֹחֵז בִּי עֲכָשׂוּ!
שׁוּרֵי־עַר נִגַע בִּי וְעָשָׂה שְׂיִכְאָבו!»

גִּנַּח הָאֵב, קֵל כְּרוּחַ דָּהַר,
כֶּרֶךְ בִּידָיו אֶת יֶלְדוֹ הַנִּכְמָר;
אֶל הַחֶצֶר הִגִּיעַ אֶבֶל וְאוֹבֵד,
בְּזָרוּעוֹתָיו הָיָה הַיֶּלֶד מֵת.

2. ממנון*

שוברט ד' 541

הטקסט: יוהאן בפטיסט מִיֶּרְהוֹפֶר (1787-1836)
עברית: בני הנדל

לְאַרְךָ הַיְמָמָה רַק פַּעַם אֶדְבְּרָה,
בִּינֹת שְׁעוֹת שְׁתִּיקָה, שְׁאֵת אֶבְלֵי יְבִיעוּ:
שִׁירֵי יְבֻקַע עֵת מְאֻד־לִיל יִפְצִיעוּ
קֶרְנֵי שְׁנֵי חֲמוֹת שֶׁל הָאֵלֶּה אֲאוּרוֹרָה.

לְאֶזֶן בְּנֵי אָדָם הַרְמוּנֵי דְבָרֵי.
כִּיּוֹן שְׁכָאֲבֵי מְלוּדִיָּה לֹוֹבֵשׁ,
וּבְרֶק פִּיּוּטֵי אֶת חֲסִפּוֹסוֹ מְלֻטֵשׁ,
הֵם טוֹעִים לְחֻשׁוֹב כִּי לְבִלְגוֹב הִיא בִּי.
אֲךָ לֹא! אוֹתֵי הֵן הַמּוֹת מְבֻקֵשׁ,
וּבְתוֹךְ לְבֵי רוּחַשׁ קֶרְנֵי־שִׁים,
שִׁירֵי נֶזֶן מִיִּסוּרֵי נַפְשֵׁי,
וְחֶפֶץ אֵי־רִקְבָּ בִּי רַק זֹאת דּוֹרֵשׁ:

אֶתְךָ, אֵלֶת הַשַּׁחַר, לְהִתְאַחֵד,
וּמְקוֹרֵמִים, הַרְחֵק מִגְעֵשׁ וּמְרִיבָה,
מִמְרָחְבֵי חֲרוֹת זָכָה וְאֶהְבָּה,
לְזָרֵחַ כְּכוֹכֵב חוּר, שְׁקֵט.

*מִמְנוֹן הוּא פֶּסֶל עֵנֶק שֶׁל אֶמְנַחוּטֵפ בְּנִקְרוּפּוֹלִיס תְּבָאֵי עַל גַּדַת הַנִּילוֹס.
בְּמִיתוּלוֹגִיָּה הַיּוּוֹנִית מִמְנוֹן הִיָּה מֶלֶךְ אֲתִיוֹפִי שֶׁנִּקְטַל בִּידֵי אֲכִילֵס
בְּמַלְחַמַת טְרוּיָה. רוּחוֹת הַבּוֹקֵר שֶׁשָׂרוּ דֶּרֶךְ סִדֵּק בְּפֶסֶל הַשְּׁמִיעוּ מַעֲיָן
אֲנַחָה. הַיּוּוֹנִים הִקְדִּמוּנִים שֶׁמְעוּ בְּקוֹל זֶה אֶת אֲנַחַת מִמְנוֹן הַמֵּת.

”Ich liebe dich, mich reizt deine schöne Gestalt;
Und bist du nicht willig, so brauch ich Gewalt.”
«Mein Vater, mein Vater, jetzt faßt er mich an!
Erlkönig hat mir ein Leids getan!»

Dem Vater grauset's, er reitet geschwind,
Er hält in Armen das ächzende Kind,
Erreicht den Hof mit Müh' und Not:
In seinen Armen das Kind war tot.

2. Memnon

Schubert D. 541

Text: Johann Baptist Mayrhofer (1787-1836)
(komp. 1817)

Den Tag hindurch nur einmal mag ich sprechen,
Gewohnt zu schweigen immer und zu trauern:
Wenn durch die nachtgebor'nen Nebelmauern
Aurens Purpurstrahlen liebend brechen.

Für Menschenohren sind es Harmonien.
Weil ich die Klage selbst melodisch künde,
Und durch der Dichtung Glut das Rauhe ründe,
Vermuten sie in mir ein selig Blühen.
In mir, nach dem des Todes Arme langen,
In dessen tiefstem Herzen Schlangen wühlen;
Genährt von meinen schmerzlichen Gefühlen,
Fast wütend durch ein ungestillt Verlangen:

Mit dir, des Morgens Göttin, mich zu einen,
Und weit von diesem nichtigen Getriebe,
Aus Sphären edler Freiheit, aus Sphären reiner Liebe,
Ein stiller, bleicher Stern herab zu scheinen.

3. אל המוסיקה

שוברט ד' 547

הטקסט: פרנץ פון שובר (1796-1882)

עברית: עדה ברודסקי

את, אַמְנוֹת, בְּרַב שְׁעוֹת עֲצַבְתְּ,
עַת מַעְגַל חַיִּים פְּרָאִי עָלַי סוּגַר,
הַדְּלֵקֶת לְבִי לְאַהֲבָה נִלְהַבֶּת.
וּנְשִׂאתֵנִי אֶל עוֹלָם נֵעֵלָה יוֹתֵר.

הַמִּית הַלֵּב שְׁמַנְבֵּלֶךְ קוֹלְחַת,
בֵּת צְלִיל שֶׁל קִדְשׁ וְשֶׁל מִתְקַח חוֹן,
הִיא לְפָנַי רְקִיעַ אֹר פּוֹתַחַת,
לְךָ, אַמְנוֹת נְאוּה, תּוֹדָה אֶתֶן.

4. ליטניה* לחג כל הנשמות

שוברט ד' 343

הטקסט: יוהאן גאורג יקובי (1740-1814)

עברית: בני הנדל

נְחוֹת בְּשִׁלוֹה כָּל הַנְּשָׁמוֹת,
תָּם עֵדֵן עֲצָבוֹנוֹת, יִגְוֹנוֹת,
גַּם חִלוֹם הַחַיִּים שְׁמַתְק,
רַק הַחַל וּכְבֵר שְׁבַק,
נוֹטְשֵׁי זֶה הַחֲלָד, שׁוֹכְנֵי הַמָּרוֹם,
כָּל הַנְּשָׁמוֹת נְחוֹת בְּשִׁלוֹם.

כָּל מִי שֶׁפִּה רַעִים חִפְּשׁוּ,
תְּדִיר בְּכוּ, אֶךְ לֹא נִסּוּ
לְבָרוֹחַ, כְּשֶׁלְּחִיצַת יָדָם
לֹא נִעֲנְתָה בְּיַדֵּי אָדָם.
כָּל עוֹזְבֵי שֶׁל זֶה הַמָּקוֹם,
כָּל הַנְּשָׁמוֹת נְחוֹת בְּשִׁלוֹם.

*ליטניה היא "תחינה" או "שירת בקשות", הבנויה כדיאלוג בין שליח ציבור לבין קהל מתפללים. ביהדות שמשה הליטניה לרוב להשיג חופש פולחן בסביבה דכאנית, ובליטורגיה הנוצרית - הצלה מאסונות טבע וממגפות.

3. An die Musik

Schubert D. 547

Text: Franz von Schober (1796-1882)

(komp. 1817)

Du holde Kunst, in wieviel grauen Stunden,
Wo mich des Lebens wilder Kreis umstrickt,
Hast du mein Herz zu warmer Lieb entzunden,
Hast mich in eine beßre Welt entrückt!

Oft hat ein Seufzer, deiner Harf' entflossen,
Ein süßer, heiliger Akkord von dir,
Den Himmel beßrer Zeiten mir erschlossen,
Du holde Kunst, ich danke dir!

4. Litanei auf das Fest Aller Seelen

Franz Schubert D. 343

Text: Johann Georg Jacobi (1740-1814)

(comp. 1816)

Ruh'n in Frieden alle Seelen,
Die vollbracht ein banges Quälen,
Die vollendet süßen Traum,
Lebenssatt, geboren kaum,
Aus der Welt hinüberschieden:
Alle Seelen ruhn in Frieden!

Die sich hier Gespielen suchten,
Öfter weinten, nimmer fluchten,
Wenn von ihrer treuen Hand
Keiner je den Druck verstand:
Alle die von hinnen schieden,
Alle Seelen ruhn in Frieden!

5. שירו של הזקן

שוברט ד' 778

הטקסט: פרידריך ריקרט (1788-1866)

עברית: בני הנדל

הַכְּפוּר כֶּסֶה בְּלֶבֶן אֶת גְּגִי,
אֶךְ עֵדִין נְעִים בְּחֻדְרֵי הַחֲמִים.
הַחֶרֶף הַלְבִּין מְאוּד קְדָקוּדִי,
אֶךְ דָּם אָדָם עוֹד זוֹרֵם בְּלִבִּי.
פְּרִיחוֹת הַנְּעוּרִים הוֹרְדוֹת בְּלִחֵי
אֶחָת לְאֶחָת הִסְתַּלְּקוּ וְאִינִי.
לְאֵן הִסְתַּלְּקוּ? יָרְדוּ אֶל לִבִּי,
וְכֵאן מִמְּשִׁיר לְבַלְבוֹ, כְּמִזְמָן.

הֵיבְשׁוּ כָּל פְּלִגֵי הַשְּׂמֻחָה בְּעוֹלָם?
בְּחֻזִּי, בְּהֶשְׁקֵט, עוֹד יֵשׁ נַחַל נָגֵר.
הָאֵם קוֹל זְמִירִים שֶׁבְּחֻלְד נָדָם?
אֶצְלִי, אִם תִּקְשִׁיב, יֵשׁ אֶחָד שֶׁעוֹד שָׂר.

הוא שר: "בעל הבית! נעל שעריך,
פן יחדר אל ביתך קר החלד הזה.
רוחות המקציאות - מנע כניסתם,
לריחות חלומות רק תן מחסה!"

5. Greisegesang

Franz Schubert D. 778

Text: Friedrich Rückert (1788-1866)

(komp. 1823)

Der Frost hat mir bereifet des Hauses Dach;
Doch warm ist mir's geblieben im Wohngemach.
Der Winter hat die Scheitel mir weiß gedeckt;
Doch fließt das Blut, das rote, durchs Herzgemach.
Der Jugendflor der Wangen, die Rosen sind
Gegangen, all gegangen einander nach -
Wo sind sie hingegangen? ins Herz hinab:
Da blühh sie nach Verlangen, wie vor so nach.

Sind alle Freudenströme der Welt versiegt?
Noch fließt mir durch den Busen ein stiller Bach.
Sind alle Nachtigallen der Flur verstummt?
Noch ist bei mir im Stillen hier eine wach.

Sie singet: "Herr des Hauses! verschleuß dein Tor,
Daß nicht die Welt, die kalte, dring ins Gemach.
Schleuß aus den rauhen Odem der Wirklichkeit,
Und nur dem Duft der Träume gib Dach und Fach!"

6. אסירי טרטרוס*

שוברט ד' 583

טקסט: פרידריך פון שילר (1759-1805)
עברית: בני הנדל

שְׁמַע! כְּרִטִינַת זְעַף־יָם וּמְצוּלָה,
אוּ מַפְל בֵּין סְלַעִים הַמִּילֵל יִלְלָה,
נְשַׁמַּעַת אֵישׁוֹם בְּתֵהוֹם, חִלּוּלָה,
גְּנִיחַת יִסוּרִים "אוֹיָה!"

כְּאֵב מַעוּה פְּנֵיהֶם,
וְנִאוֹש פּוֹתַח פִּיהֶם
לְהַפִּיק נְאֻצוֹת־זָדוֹן.
עֵינֵיהֶם הֲרִיקוֹת עֶסוּקוֹת בְּחַפּוֹשׁ
שְׁמָא גֶשֶׁר עוֹבֵר עַל נְהַר קוֹקִיטוֹס**?
דוֹמְעִים מִבֵּיטִים הֵם בְּנֵהֲרֵ־הִיגוֹן.

שׁוֹאֲלִים זֶה אֶת זֶה בְּלַחֲשֵׁה, נְבִהֵלִים:
"הַהֲגִיעַ סְבִלְנֵנוּ כְּבָר אֶל הַקְּצָה?"
אֶךְ הַנְּצַח עַג עַל רֵאשֵׁם עֲגוּלִים
וְחֶרֶם־שֶׁטוּרְנוֹס לְשָׁנִים חוֹצָה.

7. פרומתאוס ד' 674

שוברט ד' 674

הטקסט: יוהאן וולפגנג פון גתה
עברית: עדה ברודסקי

כֶּסֶה שְׁמַיָךְ, זְאוֹס,
בְּאֲד־עֵבִים,
וּכְמוֹ נַעַר זֶה,
עֶרְףְּ רֵאשֵׁי דְרָדָר,
אֲמֵן יְדֶךָ בְּאֵלוֹנִים וּבְפִסְגוֹת הָרִים;

*טרטרוס הוא חלק מן השאול במיתולוגיה של יוון ורומי. הוא מצוי תחת ממלכת הַדֵס, ומשמש כלא למפלצות, לטיטנים ולקיקלופים. בנצרות טרטרוס הוא מקום הכליאה של מלאכים המורדים באל, למשל לוציפר.
**קוקיטוס הוא אחד מנהרות טרטרוס.

6. Gruppe aus dem Tartarus

Schubert D. 583

Text: Friedrich von Schiller (1759-1805)
(komp. 1816)

Horch - wie Murmeln des empörten Meeres,
Wie durch hohler Felsen Becken weint ein Bach,
Stöhnt dort dumpftief ein schweres, leeres
Qualerpreßtes Ach!

Schmerz verzerret
Ihr Gesicht, Verzweiflung sperret
Ihren Rachen fluchend auf.
Hohl sind ihre Augen, ihre Blicke
Spähen bang nach des Cocytus Brücke,
Folgen tränend seinem Trauerlauf.

Fragen sich einander ängstlich leise,
Ob noch nicht Vollendung sei!
Ewigkeit schwingt über ihnen Kreise,
Bricht die Sense des Saturns entzwei.

7. Prometheus

Schubert D. 674

Text: Johann Wolfgang von Goethe
(komp. 1819)

Bedecke deinen Himmel, Zeus,
Mit Wolkendunst,
Und übe, dem Knaben gleich,
Der Disteln köpft,
An Eichen dich und Bergeshöh'n;

הן את ארצי על־אף הכל
עליך להניח על עמדה,
ואת בקתתי שלא אתה בנית,
ואת כירתי,
אשר על אש גחליה
תרחש קנאה בי.

Mußt mir meine Erde
Doch lassen stehn,
Und meine Hütte, die du nicht gebaut,
Und meines Herd,
Um dessen Glut
Du mich beneidest.

לא ידעתי עלובים
תחת השמש מכם, אלים!
בדחק תכלכלו
ממעשרים
ולחשי תפלה
את מלכותכם,
וידעתם מחסור
אלמלא זאטוטים ופושטי יד
היו שוטים שוגים באשליות.
בעודי ילד,
טרם אדע אנא אני בא,
נשאתי את עיני הנבוכה
לשמש, כאלו מעליה
יש אֶזן, לשמע קינתי
לב כשלי,
לחמל על הנתון במצוקה.

Ich kenne nichts Ärmeres
Unter der Sonn', als euch, Götter!
Ihr nähret kümmerlich
Von Opfersteuern
Und Gebetshauch
Eure Majestät
Und darbtet, wären
Nicht Kinder und Bettler
Hoffnungsvolle Toren.
Da ich ein Kind war
Nicht wußte, wo aus noch ein,
Kehrt' ich mein verirrtes Auge
Zur Sonne, als wenn drüber wär'
Ein Ohr, zu hören meine Klage,
Ein Herz wie meins,
Sich des Bedrängten zu erbarmen.

מיהו אשר עזר לי
לקום נגד גבהות לבם של הטיטנים?
מיהו אשר הציל אותי ממות
ומעבדות?
כלום לא הכל חוללת אתה עצמך,
לב מלהט בקדש?
לוהט צעיר וטוב -
ומרמה. תודת־נצול
לנם שנתו שם במרום?

Wer half mir
Wider der Titanen Übermut?
Wer rettete vom Tode mich,
Von Sklaverei?
Hast du nicht alles selbst vollendet.
Heilig glühend Herz?
Und glühtest jung und gut,
Betrogen, Rettungsdank
Dem Schlafenden da droben?

אֲכַבְדֶּךָ? עַל מָה?
הַמַּעוֹדֶךָ שְׂכַכְתָּ כְּאֲבִיו
שֶׁל הַנִּדְכָּא?
הַמַּעוֹדֶךָ נִגְבַּת דְּמַעוֹתָיו
שֶׁל הַשְּׂרִי בְּפִחַד?
וְכִי לֹא הִשְׁלוּנִי לְאִישׁ
הַזְּמַן הַכֹּל־יָכֹל
וְהַגּוֹרֵל הַנִּצְחִי,
שְׁלִיטֵי וְשְׁלִיטֵיךָ?

וְכִי דָמִיתָ
שְׂעָלִי לְשֹׂנֵא אֶת הַחַיִּים,
לְנוֹס לְיַשְׁמֹן,
עַל שֶׁלֹּא כָּל
חֲלוֹמוֹתֵי־פְרָחֵי הַבְּשִׁילוֹ?

כָּאֵן אֲשֶׁב, אֲצוֹר בְּנֵי אָדָם
בְּצַלְמִי וְכְדַמוֹתִי,
דוֹר שִׁישְׁוֹה לִי,
לְסַבֵּל, לְבָכּוֹת,
לְהִנּוֹת וּלְשִׂמְחָה,
לְבָלִי לְשַׁעוֹת אֵלֶיךָ,
כְּמוֹנִי!

Ich dich ehren? Wofür?
Hast du die Schmerzen gelindert
Je des Beladenen?
Hast du die Tränen gestillet
Je des Geängsteten?
Hat nicht mich zum Manne geschmiedet
Die allmächtige Zeit
Und das ewige Schicksal,
Meine Herrn und deine?

Wähntest du etwa,
Ich sollte das Leben hassen,
In Wüsten fliehen,
Weil nicht alle
Blüenträume reiften?

Hier sitz' ich, forme Menschen
Nach meinem Bilde.
Ein Geschlecht, das mir gleich sei,
Zu leiden, zu weinen,
Zu genießen und zu freuen sich
Und dein nicht zu achten,
Wie ich!

את השיר כתב גתה סביב 1773, אך פרסמו בשמו רק ב-1789, שנת המהפכה הצרפתית. מתכונתו המנון, אך הוא ההפך הגמור: כתב האשמה נוקב כלפי שמיים. יש בו עיבוד מחדש מעניין של מיתוס פרומתאוס, שבו הגיבור אינו כבול. סוגיית גניבת האש אינה מופיעה בו מפורשות; הרמז היחיד אליה הוא בבית הראשון, שנאמר בו שעין זאוס צרה באח המבוערת שבבקתת פרומתאוס. אין בשיר כפירה בקיום האל, אך הוא מטיח דברים קשים בו, באופי הפולחן לכבודו, ובצידוק מקומו בחיי האדם. בבית האחרון, פרומתאוס עוסק בפעולה אלוהית: מעין בריאה שנייה של דור בני אדם שלא יזדקקו לאלים, ומרכז עולמם יהיה בתוכם, ב"לבם המלהט". (הערה של פרופ' עדנה אולמן־מרגלית ז"ל בצירוף לתרגום משלה לשיר).

פליקס מנדלסון הוא ששכנע את חברו הטוב שומאן כי אין משום נזק בהפיכת שיר ספר לשיר זמר*. יש הסוברים כי גם ידה של קלרה שומאן הייתה בדבר, וכי בזכותם זכינו לכך ששומאן, אינטלקטואל ואסתטיקן, שבצעירותו חשב כי שירה ומוסיקה אינן יכולות לדור בכפיפה אחת, היה בהמשך לאחד מגדולי המלחינים של הליד הגרמני. כ-260 לידר יצר, ובשנת 1840 בלבד יצאו תחת ידו 120 מהם, רובם לטקסטים של היינה. איך אומרת עדה ברודסקי** על שנת 1840 בחייו? "מבחינת תפוקתה בכמות ובאיכות, אפילו אוהב המוזות פרנץ שוברט אינו יכול להצביע על שכמותה".

רוברט־אלכסנדר שומאן, פסנתרן, מבקר מוסיקה ומלחין רומנטי, החל לנגן פסנתר בגיל שבע. בן עשר כבר הופיע לפני קהל, ואת ניסיונותיו הראשונים בהלחנה עשה בגיל 12. ב-1828 סיים בהצטיינות את לימודיו בליצ'אום של צ'וֹיִקְאוּ שבסקסוניה ונרשם ללימודי משפטים בלייפציג.

באותה שנה נזדמנו לו שתי פגישות גורליות: האחת עם היינריך היינה, שאת שיריו הירבה כאמור להלחין לימים, והאחרת - עם הפסנתרן פרידריך וִיק. ויק זיהה מיד את כישרונו של שומאן, ואף הציע לו לעבור לגור בביתו, כדי שיוכל להתרכז בנגינה, לקראת עתידו כפסנתרן קונצרטים.

שומאן נטל את נבואת ויק ברצינות והתמסר לחזרות, בתחילה במקביל ללימודי המשפטים, ובהמשך מתוך ויתור עליהם. דא עקא, ב-1830 התפתחה באחת

מאצבעותיו פגיעה כרונית, ושומאן הבין כי עליו לוותר על קריירת מְבַצֵע, וכי ראוי לו לדבוק בהלחנה.

מלבד שפע הלידר והיצירות לפסנתר שהביא לעולם, נודע שומאן כמחברן של ארבע סימפוניות, קונצ'רטי, מוסיקה קאמרית לגווינה, מוסיקה מקהלתית, אופרה אחת, אורטוריות ומוסיקה לבמה. ביצירתו משולבות מלודיות שירתית עם מקצבים מורכבים, ומדי פעם - אלמנטים דיסוננטיים.

בבית מורהו לפסנתר, התאהב רוברט בבתו, קלרה וִיק, בעצמה פסנתרנית מעולה ומלחינה מוכשרת. למרות התנגדותו הנמרצת של האב שלוותה במאבק משפטי, נישאו השניים, וקלרה הייתה למבצעת חשובה של יצירות בעלה. השניים גם הביאו לעולם שמונה ילדים.

שומאן עצמו חש מה שראתה גם סביבתו - כי נמזגו בו אופי עדין ופיוטי עם טבע קשה ואימפולסיבי. בשל היסטוריה משפחתית טרגית, ואולי גם עקב מחלת העגבת, פקדו את שומאן לאורך רוב חייו דכאונות, התמוטטויות נפשיות ונסיונות התאבדות, והוא נפטר בגיל 46 במוסד לחולי נפש.

השירים שנביא לאוזניכם צרורים באופוס 107, שהתפרסם בשנים 1851/52. על סוגת הליד אצל שומאן כותבת עדה ברודסקי: "קול הזמרה עולה מתוך נגינת המבוא של הפסנתר, משתלב ומצטלב בו, שואל וממתין לתשובה, מהסס וזוכה בחיזוק.

"המילה האחרונה" מסורה כמעט תמיד לידי הכלי, לעתים, בסופי מחזור, בממדים מפתיעים של רוחב ועומק. הפסנתר יודע יותר מן המלים ויותר אף מן המלודיה: הוא מפרש את הנרמז, מעמיק את הסתמי, משלים את הקטוע. יש בו תשובה לכל הניואנסים הרגשיים, לכל רזי הטבע והנוף, לכל מורכבותה של חוויה**.

כל מה שאמרה עדה על נגינת הפסנתר, נעביר בתודעתנו לידי כלי הקשת המחליפים אותו היום בעיבודו של אַרְיֶבֶרְט רִיִּמָן (נ' 1936), מלחין אופרה ופסנתרן גרמני. במעברים בין מינור למז'ור ובבניית מתח מלודי והרפייתו, הליווי מעניק צבעי רומנטיות, טראגיות, אופטימיות, הפתעה, השלמה ואירוניה לדרךמה השירית; וחזרתם של דפוסים ריתמיים ומלודיים יוצרת חיקוי של זרימת מים, ניקוי חלונות, הסתחררות גלגלי טווייה וצעדים חופזים.

*קרדיט לנעמי שמר על האבחנה העברית בין "שירי ספר" ל"שירי זמר". בגרמנית ההבדלה נעשית ע"י שתי מילים שונות: המילה גְדִיכְט (Gedicht) מציינת "שיר ספר" והמילה ליד (Lied) - שיר זמר.
**"הליד הגרמני ממוצרט עד מאהלר", הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1989.

אופוס 107 (הולחן ב-1851/52)

מגרמנית: בני הנדל

צער לב

הטקסט: טיטוס אולריך (1813-1891)

התקמרו רפויים ענפי ערבות,
והפּלג זרם בזחילה:
היא הביטה במים, פניה חירות,
החולמת האמללה.

זר פרחי אלמות מידה אז נשמט,
כי הכבידו אותו דמעוניה,
והזהירו המים בשקט ולאט:
אופליה, אופליה!

שמשות החלון

הטקסט: טיטוס אולריך

לקראת כל חג שמשותי אקרצף,
כדי שבם השמש תשתקף;
אז יש לי זמן להרהר ולחשב -
ופתאום - אף מורם - הוא צועד ברחוב!

אני כנראה נבהלתי מאוד
כי - טרח - התנפצה לה אחת השמשות,
ומובן - פּרץ דם גח פתאום
וכסה את ידי באדם.

ואני, מה אכפת לי שהיד מדממת
וצריבת החתך כסכין בי הולממת?
העקר - הסתכלת בי,
כששמעת נפוץ חלוני.

ואני בעיניך הבטתי ישר;
אלי, כמה זמן לא קרה הדבר!
הן לא הסתכלת בי
כשבשקט נשבר לבני!

Opus 107 (komponiert 1851/52)

Herzeleid

Text: Titus Ullrich (1813-1891)

Die Weiden lassen matt die Zweige hängen,
Und traurig ziehn die Wasser hin:
Sie schaute starr hinab mit bleichen Wangen,
Die unglücksel'ge Träumerin.

Und ihr entfiel ein Strauss von Immortellen,
Er war so schwer von Tränen ja,
Und leise warnend lispelten die Wellen:
Ophelia, Ophelia!

Die Fensterscheibe

Text: Titus Ullrich

Die Fenster klär' ich zum Feiertag,
Daß sich die Sonn' drin spiegeln mag,
Und klär' und denke gar mancherlei -
Da geht er stolz vorbei!

So sehr muss ich da erschrocken sein,
Daß ich gleich brach in die Scheiben hinein,
Und gleich auch kam das Blut gerannt,
Rot über meine Hand.

Und mag sie auch bluten, meine Hand,
Und mag mich auch schmerzen der böse Brand,
Hast einen Blick doch herauf geschickt,
Als laut das Glas geknickt.

Und in die Augen dir hab' ich gesehn;
Ach Gott, wie lang ist es nicht geschehn!
Hast mich ja nicht einmal angeblickt,
Als leis' mein Herz geknickt!

Kommt mit mir zu plaudern;
Gar schwül mir zu Mut ist,
Und die Hände zaudern.

Und die Tränen mir rinnen
Leis übers Gesicht.
Wofür soll ich spinnen,
Ich weiß es ja nicht!

Im Wald

Text: Wolfgang Müller von
Königswinter (1816-1873)

Ich zieh' so allein in den Wald hinein!
O sieh zwei Falter fliegen!
Sie tummeln sich durch die Luft,
Und wenn sie ruh'n, so wiegen
Sie sich in der Blumen Duft,
Und ich bin so allein, voll Pein!

Ich zieh' so allein in den Wald hinein!
O sieh zwei Vöglein erschrocken
Entstiegen dem warmen Nest!
Doch singen und suchen und locken
Sie hoch sich im Geäst,
Und ich bin so allein, voll Pein!

Ich zieh' so allein in den Wald hinein!
O sieh zwei Rehe zieh'n
An der grünen Halde zumal!
Und wie sie mich seh'n, entflieh'n
Sie fern in Berg und Tal,
Und ich bin so allein, voll Pein!

הגנן

טקסט: אדוארד מריקה (1875-1804)

על גבה של סוסונת,
כש'לג צ'חורה,
רוכבת יפת
הנסיכות בשדורה.

המסלול בו השתים
מרקדות בחן רב
ושזריתי בו חול,
נוצץ כזהב!

"הוי, מצנפת ורדה,
נסיכה אהובה,
השליכי נוצה לי
לכאן בגנבה!"

ואם תבקשי
מיד י שני פרחים,
אומר לך: "אלף!
כלם, כלם, קחי!"

הטווה

הטקסט: פאול היזה (1914-1830)

בחדרי הטויה שבכפר
עליצות, משובה ומצהל,
לכל בת יש אהוב זה מכבר,
מה מהר מסתחרר הגלגל!

כל אחת טווה הנדונה,
שישמח החתן המיעד,
אין ספק, צלצולי חתונה
ישמעו בחוצות עוד מעט!
ואני, אין לי נפש אוהבת,

Der Gärtner

Text: Eduard Mörike (1804-1875)

Auf ihrem Leibrößlein,
So weiß wie der Schnee,
Die schönste Prinzessin
Reit't durch die Allee.

Der Weg, den das Rößlein
Hintanzet so hold,
Der Sand, den ich streute,
Er blinket wie Gold!

"Du rosenfarb's Hütlein,
Wohl auf und wohl ab,
O wirf eine Feder,
Verstohlen herab!

Und willst du dagegen
Eine Blüte von mir,
Nimm tausend für eine,
Nimm alle dafür!"

Die Spinnerin

Text: Paul Heyse (1830-1914)

Auf dem Dorf in den Spinnstuben
Sind lustig die Mädchen.
Hat jedes seinen Herzbuben,
Wie flink geht das Rädchen!

Spinnt jedes am Brautschatz,
Daß der Liebste sich freut.
Nicht lange, so gibt es
Ein Hochzeitsgeläut!
Kein' Seel', die mir gut ist,

שיר ערב
טקסט: גוטפריד קינקל

כְּמָה שֶׁקֵּט הָעָרֵב,
גַּם הַרוּחוֹת נָחִים,
שׁוֹמְעִים כְּבָר מְכַל עֶבֶר
פְּעָמֵי הַמְּלָאכִים.

שִׁקְעָה עַל סְבִיבוֹתֶיךָ
עֲלִטָת כְּשִׁמְיֶכָה,
הִסְרֵנָא טְרַדוֹתֶיךָ
וְדַאָגוֹת לְבָבְךָ!

כּוֹכַב וְעוֹד כּוֹכַב
נִדְלַק עֲטוּר הַלָּה,
וְגַם קָרוֹן הַזָּהָב*
נַע בְּטַח בְּמַסְלָה.

גַּם הוּא, כְּכּוֹכְבֶיךָ
מוֹלִיךְ בְּלִיל שְׁבִילְךָ;
הִסְרֵנָא טְרַדוֹתֶיךָ
וְדַאָגוֹת לְבָבְךָ!

Abendlied

Text: Gottfried Kinkel (1815-1882)

Es ist so still geworden,
Verrauscht des Abends Weh'n,
Nun hört man aller Orten
Der Engel Füße gehn.

Rings in die Tiefe senket
Sich Finsternis mit Macht;
Wirf ab, Herz, was dich kränket,
Und was dir bange macht!

Nun stehn im Himmelskreise
Die Stern' in Majestät;
In gleichem, festem Gleise
Der gold'ne Wagen geht.

Und gleich den Sternen lenket
Er deinen Weg durch Nacht;
Wirf ab, Herz, was dich kränket,
Und was dir bange macht!

שׁוּם חֶבֶר הִבָּא לִפְטֹפֵט;
נִשְׁמַתִּי מְעִיקָה וְלוֹהֶבֶת,
וְיָדֵי רוֹעֵדוֹת כָּל הָעֵת.

הַדְמָעוֹת בְּדַמָּה
מְרִטִיבוֹת לְחַיִּי,
טוֹיְתִי - לְשֵׁם מָה?
לֹא אֲדַע, בְּחַיִּי!

ביער

הטקסט: וולפגנג מולר פון
קינגיסווינטר (1830-1914)

מְהַלְכַת אָנִי כִּן לְבַד בֵּיעֵר!
רוֹאֶה: עָף לוֹ זֹג פְּרָפְרִים,
רוֹחֲפִים בְּאֵוִיר בְּמִשׁוֹבָה וּפּוֹרְחִים,
וַיֵּשׁ כִּי עוֹפֵם הֵם עוֹפְרִים
לְהִתְכַרְבֵּל בְּצוּפוֹ פְּרָחִים,
וְאָנִי בּוֹדְדָה כֹּה, מְלֹאָה בְּצַעֵר!

מְהַלְכַת אָנִי כִּן לְבַד בֵּיעֵר!
רוֹאֶה: שְׁנֵי דְרוֹרִים נִפְחָדִים
פָּרְחוּ מִקְנָם בְּבִהְלָה!
וּבְכָל זֹאת - שָׂרִים וּמְחַפְשִׁים וּמִפְתִּים
בְּמָרוֹם עֲנִפֵי הָאֵילָן,
וְאָנִי בּוֹדְדָה כֹּה, מְלֹאָה בְּצַעֵר!

מְהַלְכַת אָנִי כִּן לְבַד בֵּיעֵר!
רוֹאֶה: שְׁנֵי צְבָאִים מְהַלְכִים
בְּנַחַת עַל כַּר יָרֵק!
וְהֵם, בְּרֹאוֹתֵם אוֹתִי,
נִסִּים אֶל מְדְרוֹן רְחוֹק,
וְאָנִי בּוֹדְדָה כֹּה מְלֹאָה בְּצַעֵר!

*הירח

אלגרו מודרטו / סקרצו (ויואצ'ה) וטריו /
אדג'ו נון טרופו / קוואזי מנואטו וטריו /
רונדו (אלגרו)

רוברט שומאן היה הראשון שזיהה את הפוטנציאל שבברהמס. "סימפוניות נסתרות" קרא לכמה מיצירות הפסנתר הרבות שהפיק ברהמס בראשית דרכו. "אם רק יפנה את מטה הקסמים שלו אל אנסמבלים", כתב שומאן ב-1853, "מותר לנו לצפות מידי להצצות עוד יותר מופלאות אל צפונות הרוח". ואמנם, חמש שנים אחר כך, משעמדה לרשות ברהמס תזמורת, החל חזון זה להתגשם. ראשונות היו הסרנדות. במבט היסטורי הן נראות לנו אולי כאטיודים בדרך אל יצירותיו התזמורתיות הגדולות: הרקוויאם הגרמני, ארבעת הקונצ'רטי וארבע הסימפוניות. אך מי שליוו את ברהמס בגדילתו כמלחין ידעו בזמנם להעריך את הסרנדות בפני עצמן, ולא רק כמבשרות המשך נעלה עוד יותר.

שתי הסרנדות נוצרו בדטמולד, שם זכה ברהמס ב-1857 במשרת פסנתרן, מורה לפסנתר, מנהל מקהלת נשים ומפיק קונצרטים. תזמורת מצוינת עם מנצח רחב אופקים מצא בדטמולד, בירת נסיכות קטנה ליד הנובר. הכל אהבו אותו - תלמידותיו, זמרות המקהלה, נגני התזמורת ונסיך דטמולד. הדבר הזה אפשר לו להגדיל את היכרותו עם יצירות, להלחין בעצמו ולהתחיל להתנסות בניצוח.

ברהמס, מבקר עצמי נוקב, לא בא אל בריכת הכתיבה הסימפונית בקפיצת ראש, אלא

בהליכה מתונה, עקב בצד אגודל: הסרנדה הראשונה (1858) תוכננה כתשיעיה, ורק בהמשך עובדה לתזמורת. ואילו הסרנדה השנייה, המנוגנת בקונצרט זה, היא יצירתו הראשונה שנולדה מלכתחילה כאופוס תזמורתי. למרבה הצער לא היה שומאן בין החיים בעת הלחנתה (1859) כדי להיווכח כמה צדק. קלרה אלמנתו הייתה האדם הראשון שאליו שלח ברהמס את תווי היצירה והוא אף הקדישה לה. היא התענגה מאוד, הרבתה לנגנה בפסנתר, והתמלאה נחת מכך שנבואת בעלה המנוח החלה להתגשם מהר כל כך ובאופן מובהק כל כך.

ברהמס הקפיד לרמוז לעולם כי בסרנדה מדובר ולא בסימפוניה: פרקיה חמישה, יש שני סקרצו משני צדי האדג'ו, אין טימפני, אין חוצצרות וטרומבונים, ולמרבה הפלא - גם כינורות אין! כביכול סרנדה לכלי נשיפה

בהשתתפות כלי קשת. העובדה שכלי הנשיפה מקבלים את תפקידי ההובלה, הנופלים בדרך כלל בחלקם של כינורות, מקרבת את הסרנדה אל סרנדות כלי הנשיפה הגדולות של מוצרט. התזמור: שני חלילים ופיקולו, צמדי אבובים, קלרינטים, בסונים וקרנות, ויולות, צ'לי וקונטרבסים.

הקלרינטים והבסונים פותחים, והפרק הראשון נינוח וחינני. עם זה אין הוא נטול פסקאות תעוזה, כגון: קטע הפיתוח נוטל את המוסיקה הרחק אל רה במול בטרם הוא חוזר ללה. הפרק הראשון מסתיים בקודה פיוטיית. הפרק השני, סקרצו, הוא מחול דלגני בעל ניחוח צ'כי במשקל 3/4. הפרק השלישי, אדג'ו איטי, פיוטי ואינטימי, הוא לב היצירה: על רקע דפוס חזרתי בבס, מוליכות שמונה וריאציות מלה מינור לזו מז'ור. אחר כך הרפתקאות חדשות מובילות לקטע פוגאלי סוער. סיום הפרק שקט. הפרק הרביעי, פרק ריקודי במשקל 6/4, מתחיל בסינקופות מרעננות (אולי לכן כונה "קוואזי מְנוֹאֵטו") ונשלם ברונדו ביישני ונוגע מפי האבוב, עם מעט עזרה מידידיו - כלי הנשיפה וכלי הקשת. לפרק החמישי הנועל, רונדו טובי־מזג, חיכה הפיקולו בסבלנות לאורך דקות ארוכות, והוא מוליך את האנסמבל בסיום שופע חיים, עם הפתעות ריתמיות מלבבות.

בשלהי המאה ה-19, אחרי שסומן ברהמס כ"בית" השלישי בשלישייה באך-בטהובן-ברהמס, האפילו, מטבע הדברים, יצירותיו הבשלות על יצירות הנעורים. אך ברבות השנים עשה עולם המוסיקה רביזיה, והעניק ערך מחדש לסרנדות בכלל ולזאת בפרט.

עמנואל פהו בישראל

ה-9 באפריל 2016 בשעה 21:00
אולם הנרי קראון, תיאטרון ירושלים

"גדול
החלילנים
החיים
בימינו."

The New York Times

ניצוח: אמיל ליברמן

לכרטיסים חייגו 1-700-55-2000
או באתר jcamerata.com

20% הנחה
למנויי הקאמרטה

היידן // סימפוניה מס' 85
מוצארט // קונצ'רטו לחלילי בסול מז'ור
מוצארט // קונצ'רטו לחלילי ברה מז'ור

הקאמרטה הישראלית ירושלים
מנצח // אבנר בירון

הקאמרטה הישראלית ירושלים
מנהל מוזיקלי: אבנר בירון

אופוס

עמותת גרובנר
פ.ס.י.ק

Lieder and Other Art Songs

32 SEASON
2016-2015

Daniel Raiskin conductor
(The Netherlands)

Jennifer France soprano (UK)

Klemens Sander baritone (Austria)

Gabriel Fauré (1845-1924)

Six songs

Arranged for soprano and orchestra
by Moran Magen

Franz Schubert (1797-1828)

Seven Lieder

Arranged for baritone and orchestra
by Max Reger

Intermission

Robert Schumann (1810-1856)

Six Lieder

Arranged for soprano and strings
by Aribert Reimann

Johannes Brahms (1833-1897)

Serenade no. 2 op. 16 in A Major

Tel Aviv / Tel Aviv Museum of Art

Friday, April 1 2016 at 13:00

Saturday, April 2 2016 at 20:00

Sunday, April 3 2016 at 20:00

Rehovot / Weizmann Institute, Wix Auditorium

Monday, April 4 2016 at 20:00

Jerusalem / Jerusalem Theater, Henry Crown Hall

Tuesday, April 5 2016 at 20:00

Program notes: **Benny Hendel** Design: **Hagit Maimon**

The Israel Camerata Jerusalem

Music Director and Founder: **Avner Biron**

Advisor: **Josef Bardanashvili**

The musicians

*principal player **assistant principal

1st Violin

Matan Dagan*
Natasha Sher*
Carmela Leiman**
Denice Djerassi
Hadas Fabrikant
Sophia Kirsanova
Roman Yusupov

2nd Violin

Étienne Meneri*
Eduard Reznik**
Omri Tzach
Michael Kontsevich
Keren Shoshani

Viola

Michael Plaskov*
Doron Alperin
Boris Rimmer
Andrei Shapelnikov

Cello

Marina Katz*
Zvi Orleansky*
Alexander Sinelnikov**

Bass

Dmitri Rozenzweig*
Alexander Osipenko

Flute

Esti Rofé*

Oboe

Muki Zohar*
Ori Meiraz

Bassoon

Mauricio Paez*
Kristijonas Grigas

French Horn

Alon Reuven*
Ruth Varon

Timpani

Karen Phenpimon-Zehavi*

Guest musicians: Ruth Ron, Naama Neuman, Shiri Sivan, flute; Ilya Schwarts, Ido Azrad, clarinet; Iris Jortner, cello.

Board of Directors and Members of Association

*Member of the board

Prof. Ruth Arnon*, Chairman
Jacob Aizner*
Dr. Hanan Alon
Avner Azulay*
Talma Barabash-Knoller, CPA

Prof. Avi Ben Basat*
Prof. Shlomo Biderman
Dr. Yoram Blachar*
Prof. Shmuel Cabilly
Robert Drake

Izaak Elron*
Prof. Menachem Fisch*
Prof. Benny Geiger*
Efrat Weiman Gershony*
Yair Green*

Prof. Moshe Hadani*
Prof. Uri Karshon
Raanan Kop, CPA*
Nissim Levy

Dov Shafir
Baruch Shalev*
Ilan de Vries*

Administration

General Manager: Ben-Zion Shira
Administrative Manager: Michael Kontsevich
Producer and Librarian: Dan Deutsch

Marketing Manager: Tamar Umansky
Sales Manager: Dagan Feder
Sales: Miriam Raskin

Stage Manager: Valery Aksyonov
Legal Advisor: Adv. Ami Folman
Accountant: Sarit Yitshaki

Office: 13 HaHagana St. (HaGiv'a HaTsarfati) Jerusalem | Tel: +972-2-5020503 Fax: +972-2-5020504

Internet: www.jcamerata.com | Email: info@jcamerata.com

The Orchestra is supported by: The Ministry of Culture and Sport | The Municipality of Jerusalem
and by the generous support of various donors.

THE ISRAEL CAMERATA JERUSALEM

MUSIC DIRECTOR: AVNER BIRON

32 SEASON
2016-2015

Lieder
and Other
Art Songs

